

Ἐξοδος, Γ' σκηνή, στ. 1257-1276

Κείμενο

ΧΟ. Καὶ μὴν ὄδ' ἀναξ αὐτὸς ἐφήκει ... (κομμὸς ἐξόδου...)

ΧΟ. Καὶ μὴν ὄδ' ἀναξ αὐτὸς ἐφήκει
μνήμ' ἐπίσημον διὰ χειρὸς ἔχων,
εἰ θέμις εἰπεῖν, οὐκ ἄλλοτρίαν
(1260) ἄτην, ἀλλ' αὐτὸς ἀμαρτῶν.

ΚΡ. Ἴὼ φρενῶν δυσφρόνων ἀμαρτήματα
στερεὰ θανατόεντ',
ᾧ κτανόντας τε καὶ
θανόντας βλέποντες ἐμφυλίους.
(1265) Ἵμοι ἐμῶν ἀνολβα βουλευμάτων.
Ἴὼ παῖ, νέος νέω ξὺν μόρω,
αἰᾶ αἰᾶ,
ἔθανες, ἀπελύθης,
ἐμαῖς οὐδὲ σαῖσι δυσβουλίας.

στρ. α'

ΧΟ. (1270) Οἴμ' ὡς ἔοικας ὀψὲ τὴν δίκην ἰδεῖν.

ΚΡ. Οἴμοι,
ἔχω μαθῶν δειλίας· ἐν δ' ἐμῷ κάρῃ
θεὸς τότε ἄρα τότε μέγα βᾶρος μ' ἔχων
ἔπαισεν, ἐν δ' ἔσεισεν ἀγρίαις ὁδοῖς,
(1275) οἴμοι, λεωπάτητον ἀντρέπων χαράν.
Φεῦ φεῦ, ἰὼ πόνοι βροτῶν δύσπονοι.

Vincent Van Gogh Έναστρο η νύχτα, 1889. Ιμπρεσσιονιστής ζωγράφος του οποίου, όμως, οι πίνακες διακατέχονται από μεγάλη συναισθηματική ανησυχία και υπαρξιακό αδιέξοδο.

Κείμενο -Μετάφραση

<p><i>ΧΟ. Καί μὴν ὄδ' ἄναξ αὐτὸς ἐφήκει μνήμ' ἐπίσημον διὰ χειρὸς ἔχων, εἰ θέμις εἶπεῖν, οὐκ ἄλλοτρίαν (1260) ἄτην, ἀλλ' αὐτὸς ἀμαρτῶν.</i></p>	<p>Αλλά να ο βασιλιάς ο ίδιος πλησιάζει φανερή μαρτυρία κρατώντας στα χέρια του, αν είναι δίκαιο να μιλήσω, όχι ξένης συμφοράς, αλλά ο ίδιος επειδή αμάρτησε.</p>
<p><i>ΚΡ. Ἴὼ φρενῶν δυσφρόνων ἀμαρτήματα στερεὰ θανατόεντ', ὦ κτανόντας τε καὶ θανόντας βλέποντες ἐμφυλίου. (1265) ὼμοι ἐμῶν ἄνολβα βουλευμάτων.</i></p>	<p>Ωχού, ανόητων μυαλών αμαρτήματα επίμονα, θανατηφόρα, ω, φονιάδες και σκοτωμένους να βλέπουμε ένα σοί. Ωχού, άθλιες αποφάσεις μου.</p>
<p><i>Ἴὼ παῖ, νέος νέω ξὺν μόρω, αἰαῖ αἰαῖ,</i></p>	<p>Ωχού, γιε μου, νέος σε πρώιμο θάνατο ωχ, ωχ,</p>

<p>ἔθανες, ἀπελύθης, ἐμαῖς οὐδὲ σαῖσι δυσβουλίας.</p>	<p>πέθανες, χάθηκες από τη δική μου και όχι από τη δική σου κακοκεφαλιά.</p>
<p>(1270) ΧΟ. Οἴμ' ὡς ἔοικας ὀψέ τήν δίκην ἰδεῖν. Οἴμοι, ἔχω μαθὼν δειλαιοσ' ἐν δ' ἐμῷ κάρῃ θεὸς τότ' ἄρα τότε μέγα βάρος μ' ἔχων ἔπαισεν, ἐν δ' ἔσεισεν ἀγρίαις ὁδοῖς, (1275) οἴμοι, λακπάτητον ἀντρέπων χαράν. Φεῦ φεῦ, ἰὼ πόνοι βροτῶν δύσπονοι.</p>	<p>Αλίμονο ὅπως φαίνεται αργά το δίκιο εἶδες. Αλίμονο, ἔχω μάθει ο δυστυχής· στο κεφάλι μου τότε κάποιος θεός με μεγάλο βάρος με χτύπαγε, με βρόνταγε σε ἀγριες στράτες, αλίμονο, τσαλαπατημένο αναποδογουρίζοντας τη χαρά μου. Αχ, αχ, οι πόνοι των θνητῶν αἰιάτρευτοι</p>

Jan Asselijn, 17^{ος} αι., Ο απειλούμενος κύκνος προστατεύει τη φωλιά και τα αυγά του.
Rijksmuseum

Νόημα

Από την αριστερή πάροδο ερχόμενος από τους αγρούς, μπαίνει ο Κρέων με δυο ακολούθους που μεταφέρουν το κορμί του νεκρού Αίμονα. Ο χορός καταλογίζει στον Κρέοντα την ευθύνη για τους απανωτούς θανάτους, *οὐκ ἄλλοτρίαν ἤτην ἄλλ' αὐτός ἀμαρτῶν* ενώ ο Κρέων

μεταθέτει την ευθύνη σε κάποιον θεό που τον χτύπησε κατακέφαλα μέγα βάρος ἔχων ἔπαισεν, τον ταρακούνησε σε άγριες ατραπούς, ἐν δ' ἔσεισεν ἀγριαῖς ὁδοῖς, του αναποδογύρισε τη χαρά, λακπάτητον ἀντρέπων χαράν. Ωστόσο καταλογίζει ευθύνη και στην αμυαλία του, φρενῶν δυσφρόνων ἀμαρτήματα, και στην ισχυρογνωμοσύνη του, στερεά θανατόεντα αλλά και στην εμφύλια σύρραξη ης οικογένειάς του, κτανόντας τε και θανόντας βλέποντες ἐμφυλίους. Δεν είναι ο άνθρωπος άμοιρος ευθυνών. Ο θεός στέλνει την ἄτην, ο άνθρωπος κάνει στραβοπατήματα, η ισορροπία διαταράσσεται και η τίσις καλείται να αποκαταστήσει την τάξη.

Γεράσιμος Στέρης, Ομηρικό ακρογιάλι.

Γραμματολογικά - Πραγματολογικά - Ερμηνευτικά σχόλια

ἐφήκει	< ἐφήκω < ἐπί + ἤκω : ἔχω ἐρθει πάνω στην ώρα
μνήμα	< μνᾶ < μνάομαι : μιμνήσκομαι.
ἐπίσημος	< σῆμα < ἐπί + σημαίνω
θέμις	δικαιοσύνη
δύσφρων	< δύς - + φρήν -φρενός
θανατόεντα	θανατόεις, θανατόεσσα, θανατόεν : θανάσιμος
ἐμφύλιος	ἐν + φυλή
ἄνολβα	< ὄ, ἡ ἄνολβος, -ον < ἄ + ὄλβος : δυστυχής
ᾠμοι	< ᾠ + μοι : αλίμονο σε μένα
ὄψε	# πρω

δείλαιος	εκτεταμένος τύπος του δειλός : ταλαίπωρος
λακπάτητον	< λακ + πίπτω < πιπέτω
άντρέπων	άνα + τρέπων

Αττικός ερυθρόμορφος αρυβάλλος (μικρό, συχνά σφαιρικό αγγείο, με στενό στόμιο, για το λάδι που χρησιμοποιούσαν οι αθλητές για να αλείφουν τα σώματά τους). Νέος ματιοφόρος, με ταινία στην κεφαλή, τρέχει προς τα δεξιά, καταδιωκόμενος από δύο φτερωτούς Έρωτες. Ο Έρωτας στα αριστερά κρατά μάλιστα με το δεξί χέρι, ενώ ο Έρωτας στα δεξιά απλώνει τα χέρια προστατευτικά προς το νέο. Παράλληλα προς τα φτερά του Έρωτα με τη μάλιστα, η επιγραφή: Άσωποδώρω ή λήκυθος. Πάνω από τον νέο η επιγραφή: Δόρις έποίησεν. Του ζωγράφου και αγγειογράφου Δούριδος. Από την Αθήνα, περιοχή σημερινής οδού Σταδίου. 480-470 π.Χ. Ο Δούρις είναι από τους σημαντικότερους επώνυμους αγγειογράφους και αγγειοπλάστες του πρώτου μισού του 5ου αιώνα π.Χ. Η παράσταση του αρυβάλλου αποτελεί σχολιασμό για τη δύναμη και κυριαρχία του Έρωτα, που επιδρά ως θετική ή αρνητική δύναμη πάνω στα θύματά του, ειδικότερα στους νέους.
Εθνικό αρχαιολογικό μουσείο Αθήνας. Πηγή: www.lifo.gr

Ασκήσεις σχολικού βιβλίου -Απαντήσεις

1. Ποια είναι η στάση του χορού στη σκηνή αυτή;

Απάντηση

Ο χορός ήταν πάντα αμφιταλαντευόμενος. Ναι μεν κακώς παραβιάζεται ο εθιμικός νόμος των θεών αλλά και το δίκαιο το θεσπισμένο από τους ανθρώπους είναι απαραβίαστο. Ο χορός δεν κατηγορεί ευθέως τον Κρέοντα επειδή παραβιάζει το εθιμικό δίκαιο αλλά ούτε και την Αντιγόνη επειδή παραβιάζει το θετό δίκαιο της χώρας. Ανάμεσα σε αυτό το δίλημμα ο χορός ως εκπρόσωπος της κοινής γνώμης σαφώς, αν και συγκεκαλυμμένα, τάσσεται υπέρ του εθιμικού δικαίου αλλά δεν διατυπώνει αυτή την άποψη του ευθέως, από φόβο. Ένας λαός που δεν έχει ζήσει σε καθεστώς ελευθερίας και δημοκρατίας δεν έχει μάθει να εκφέρει την γνώμη του με παρρησία. Ο Σοφοκλής, ζώντας στη Αθήνα του 5^{ου} αι. μεταφέρει αυτό το πολιτικό καθεστώς στην αυταρχική, προϊστορική, Θήβα.

Ωστόσο ο χορός αμφιταλαντεύεται, δεν είναι ευκρινής και μόνο μετά από την συνομιλία Κρέοντα και Τειρεσία, λέει στον Κρέοντα να σπεύσει να απελευθερώσει την Αντιγόνη και μετά να ενταφιάσει τον Πολυνείκη. Ο Κρέων κάνει το αντίθετο. Τώρα οι ρόλοι αλλάζουν και ο Κρέων αμήχανος και σε καθεστώς απόγνωσης μετά από τη μαντεία του Τειρεσία, δισισθανόμενος ότι πρέπει να βιαστεί, ρωτά τον χορό τί να κάνει. Ο χορός ρίχνει όλη την ευθύνη στην ισχυρογνωμοσύνη και την αμετροέπεια του άρχοντα.

2. Οι λόγοι του Κρέοντα έχουν έντονο διδακτικό χαρακτήρα. Ποια διδακτικά στοιχεία μπορείτε να επισημάνετε;

Απάντηση

α.«Το πάθος μάθος» λέει ο λαός αλλά εδώ η ισχυρογνωμοσύνη του Κρέοντα οδήγησε τα πράγματα σε ένα πάθημα μη αναστρέψιμο. Ο Κρέων στηρίχτηκε πολύ στην καλή του τύχη και αδιαφόρησε για τη ζωή των οικείων του ακόμα και όταν έφθαναν στα αυτιά του υπαινιγμοί. Αρνήθηκε να συμμεριστεί τους φόβους, τις επιφυλάξεις και τις συμβουλές του περίγυρού του και στηρίχτηκε στη δική του εύθραυστη παντοδυναμία.

β. Δεν κατανόησε ότι ο πλούτος και η ευτυχία είναι πράγματα εφήμερα και ότι ο ίδιος όφειλε να είναι ταπεινός και διαλλακτικός για να προστατεύσει ό τι είχε καταφέρει μέχρι τότε.

γ. Η εναντίωση στο νόμο τόσο από τον Κρέοντα όσο και από την Αντιγόνη- αλλά και η αθέτηση της συμφωνίας ανάμεσα στον Πολυνείκη και τον Ετεοκλή, οδήγησαν στην εμφύλια σύγκρουση την οποία όλοι θα έπρεπε να είχαν αποφύγει δια του λόγου και της πειθούς.

δ. Χρειάστηκε πολύς κόπος για να παραδεχτεί ο Κρέων τις ευθύνες του και αυτό συνέβη μόνο όταν ο μάντης του μίλησε χωρίς περιστροφές και ο γιος του και η νύφη του είχαν πια πεθάνει.

ε. Ο χορός θα έπρεπε, κάθε φορά, να λέει τη γνώμη του με θάρρος ώστε να προλαβαίνει -όσο μπορούσε- τις εξελίξεις. Ο φόβος που του κρατούσε κλειστό το στόμα, ήταν τροφή για την αλαζονεία του τυράννου.

στ. Σε τελευταία ανάλυση, πρέπει:

i. να τηρούμε τον νόμο- εθιμικό και θετό,

ii. να είμαστε ταπεινοί και διαλλακτικοί,

iii. να ακούμε και την αντίθετη γνώμη και να ζυγίζουμε τις επιλογές και τις αποφάσεις μας,

iv. να θυμόμαστε ότι η τύχη είναι ευμετάβολη, η ευτυχία και οι δυστυχία είναι αλληλοδιαδεχόμενες καταστάσεις με την δυστυχία να είναι μακροβιότερη,

v. να αναγνωρίζουμε και να αναλαμβάνουμε το βάρος των ευθυνών μας,

vi. να προστατεύουμε αποτελεσματικά όσους εξαρτώνται από εμάς.

3. Στη σκηνή βρίσουμε στοιχεία συναισθηματικής έντασης. Από ποιες λέξεις ή φράσεις προκύπτουν;

Απάντηση

Η συναισθηματική ένταση προκύπτει από τη χρήση

α. πολλών επιφωνημάτων *ιώ, ώμοι, αίαϊ, οίμοι, φεῦ,*

β. λέξεων που έχουν σχέση με τον θάνατο και τη μοίρα, *κτανόντας, θανόντας, ξυν μόρω, θανατώντα, άπελύθης, δείλαιος*

γ. συγκεκριμένων εκφράσεων « *λακπάτητον άντρέπων χαράν* », « *πόνοι βροτῶν δύσπονοι* ».

4.Ο Κρέων ομολογεί (στ. 1272) ότι τι πάθημα του έγινε μάθημα. Γράψτε τις σκέψεις σας σε δυο παραγράφους με θέμα τη λαϊκή αντίληψη: «το πάθος μάθος».

Απάντηση

Μόνο όποιος είναι αδρανής και δεν επεμβαίνει στις εξελίξεις δεν έχει τίποτα να πάθει αλλά και δεν εξελίσσεται. Μένει στάσιμος, υφίσταται μοιρολατρικά τα γεγονότα και δεν τα αντιμετωπίζει επιθετικά ώστε να τα διαμορφώσει προς όφελος δικό του και των συνανθρώπων του. Σε αυτή την αμοιβαία επίδραση –ατόμου-περιβάλλοντος- γίνονται και λάθη από εσφαλμένες εκτιμήσεις, επιλογές και αποφάσεις.

Τα λάθη, όμως, πρέπει να έχουν και θετικά αποτελέσματα σε ό τι αφορά τα μαθήματα που προκύπτουν από αυτά. Το *πάθος μάθος*, λέει ο λαός. Βέβαια το παρελθόν δεν επαναλαμβάνεται και δεν μπορούμε με τον ίδιο τρόπο που χρησιμοποιήσαμε άλλοτε για να επιλύσουμε ή να αντιμετωπίσουμε προβλήματα να χρησιμοποιήσουμε και για ό τι καινούριο προκύπτει. Ωστόσο μέσα από τις επιτυχημένες ή αποτυχημένες ενέργειές μας συσσωρεύεται με τα χρόνια χρήσιμη εμπειρία και γνώση που καθιστά τον άνθρωπο ολοένα και πιο επαρκή ώστε να συγκρίνει καταστάσεις, να λειτουργεί κατ' αναλογίαν, να συσχετίζει, να ζυγίζει τα υπέρ και τα κατά και να αποφεύγει αυτά που κρίνει ότι θα είναι επιζήμια ή να ενεργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να υφίσταται την λιγότερο δυνατή ζημία.

Βέβαια άνθρωπος πάντα θα βρίσκεται σε διλήμματα περί του πρακτέου ή μη και αυτή ακριβώς είναι η ελευθερία συνειδήσεως που κανείς δεν μπορεί να του αφαιρέσει. Οι αποφάσεις είναι δικές του και η θεωρητική θεμελίωσή τους επιδέχεται και αντίλογο αλλά σημασία έχει αν ο λόγος ή ο αντίλογος θα είναι πιο πειστικός στην κοινωνία που λειτουργεί ως κριτής επειδή υφίσταται και τις συνέπειες των αποφάσεων του ατόμου.

Κανείς δεν λειτουργεί σε κενό αέρος. Η αλληλεπίδραση ατόμου-κοινωνίας είναι καθοριστική. Η διαταγή του Κρέοντα υποτίθεται πως θα λειτουργούσε όχι μόνο τιμωρητικά αλλά και παραδειγματικά. Όμως ο τιμωρητικός χαρακτήρας υπερκέρασε τον παραδειγματικό, έφερε μια ολόκληρη πόλη απέναντί του, σώρευσε τρεις θανάτους και προκάλεσε έναν πόλεμο -οι Αργείοι επιτέθηκαν για να παραλάβουν τα πτώματα των δικών τους νεκρών προς ενταφιασμό- και όταν προσπάθησε να επανορθώσει ήταν πια αργά.

Αττικό ερυθρόμορφο επίνητρο (ειδικό σκεύος, όχι αγγείο, πάνω στο οποίο οι γυναίκες έτριβαν μαλλί για το γνέσιμο).

A: η νύφη Άλκηστις και οι φίλες της στολίζουν με κλαδιά μυρτιάς γαμικούς λέβητες και λουτροφόρο.

B: η νύφη Αρμονία και οι φίλες της.

Γ: Καταδίωξη της Θέτιδας από τον Πηλέα. Από την Ερέτρια.

Του Ζωγράφου της Ερέτριας. Γύρω στο 425 π.Χ.

Οι παραστάσεις που διακοσμούν το επίνητρο προβάλλουν τις ιστορίες και το γάμο μυθικών ζευγαριών.

Σύμφωνα με το μύθο, η Άλκηστις, κόρη του Πελία και της Αναξιβίας ή της Φιλομάχης, ήταν σύζυγος του Αδμήτου και πρόσφερε τη ζωή της για αυτόν (Ίλιάς, Β, 715, Αισχύλος, Εύμενίδες 723 κ.ε.).

Η Αρμονία, κόρη του Άρη και της Αφροδίτης, ήταν σύζυγος του Κάδμου, βασιλιά της Θήβας (ενδεικτικά: Αισχύλος, Έπτα επί Θήβας, 105, 140).

Ο Πηλέας καταδίωξε τη Θέτιδα, που μεταμορφωνόταν διαρκώς, πριν αυτή δεχτεί τελικά να τον παντρευτεί και αποκτήσουν τον Αχιλλέα ως γιο τους (Πίνδαρος, Νεμεόνικος 4, 62 και 66. Σοφοκλής, απόσπασμα 150 κ.ε. και 618 κ.ε.). Πηγή: www.lifo.gr

Συμπληρωματικές ασκήσεις

1. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση και να την αιτιολογήσετε:

Η είσοδος του Κρέοντα στην ορχήστρα γίνεται από :

- α. την αριστερή πάροδο
- β. τη δεξιά πάροδο

Απάντηση

α· επειδή εισέρχεται από την ύπαιθρο όπου, υποτίθεται ήταν έγκλειστη σε φυλακή σκαμμένη στο βράχο η Αντιγόνη. Από τη δεξιά πάροδο εισέρχονταν από το άστυ.

2. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση και να την αιτιολογήσετε:

ο χορός

- α. συνεχίζει να δικαιολογεί τον Κρέοντα θεωρώντας ότι η διαταγή του άρχοντα πρέπει να τηρείται,
- β. ελέγχει την όψιμη μεταμέλεια του Κρέοντα.

Απάντηση

β· τα συναισθήματα του χορού ήταν πάντα ασαφή και αλληλοσυγκρουόμενα ανάμεσα στο εθιμικό και το θετό δίκαιο· ωστόσο ο χορός εκφράζει την κοινή γνώμη και έμμεσα υπεραμύνεται του εθιμικού δικαίου που ωστόσο ο Κρέων παρακάμπτει προσβάλλοντας το θρησκευτικό συναίσθημα.

3. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση και να την αιτιολογήσετε:

Το *ἔχω μαθῶν* ερμηνεύεται;

- α. *μανθάνειν*
- β. *μαθήσεσθαι*
- γ. *μεμαθηκέναι*
- δ. *μαθεῖν*

Απάντηση

γ

4. *ἐν δ' ἐμῷ κᾶρα / θεὸς τότε ἄρα τότε μέγα βᾶρος μ' ἔχων / ἔπαισεν* · να επιλέξετε τη σωστή απάντηση :

Ο θεός τιμωρεί επειδή ο Κρέων :

- α. περιφρόνησε το εθιμικό δίκαιο
- β. υπεραμύνθηκε του νόμου που ο ίδιος είχε εξαγγείλει,
- γ. διέπραξε ὕβριν
- δ. προκάλεσε τα αισθήματα του λαού

Απάντηση

γ· σε αυτή την απάντηση συγκερνώνται και οι α, β, δ.

5. Να συνδέσετε τις δυο στήλες :

α. <i>μνήμα</i>	1. <i>βούλομαι</i>
-----------------	--------------------

β. <i>επίσημον</i>	2. <i>πλήττω</i>
γ. <i>δυσβουλίας</i>	3. <i>μιμνήσκομαι</i>
δ. <i>πλήγμασιν</i>	4. <i>μείρομαι</i>
ε. <i>μόρω</i>	5. <i>σημαίνω</i>

Απάντηση

α 3, β 5, γ 1, δ 2, ε 4 *μείρομαι* :λαμβάνω το οφειλόμενο.

6. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση :

η λέξη *δυσ-βουλία* (*βουλή*) προέρχεται από το ρήμα :

- α. *βούλομαι*
- β. *βουλεύω**

Απάντηση

α

*Από το *βουλεύω* προκύπτει το *βούλευμα* : απόφαση κατόπιν ωρίμου σκέψεως, ψήφισμα π.χ. Απαλλάχτηκε από την κατηγορία κατόπιν *βουλεύματος*.

7. Γιατί ο χορός δείχνει να αποστασιοποιείται από τον Κρέοντα;

Απάντηση

Ο χορός είναι ο εκφραστής του λαϊκού αισθήματος, της κοινής γνώμης, του κοινού περι δικαίου αισθήματος. Προέβλεπε την τροπή που θα έπαιρναν τα πράγματα εξαιτίας της

αδιαλλαξίας του Κρέοντα αλλά ο φόβος του τυράννου του έκλεινε το στόμα. Μετά τις αποκαλύψεις του Τειρεσία, η κατάσταση αρχίζει να εξελίσσεται γοργά.

Όλοι οι προηγούμενοι συνομιλητές του Κρέοντα όπως η Ισμήνη, η Αντιγόνη, ο Αίμων ακόμα και οι υπαινιγοί τόσο του χορού όσο και του φύλακα, δεν είχαν καταφέρει να του αλλάξουν το μυαλό. Τώρα *ὁ γέγονε γέγονε και οὐκ ἀπογίγνεται*. Οι θεοί ενεργούν γρήγορα και με ασφάλεια. Για την ακρίβεια ο Κρέων πληρώνει την *ὑβριν* και την ανατροπή που προκάλεσε στη Θήβα.

Ο χορός εκφέρει την φωνή της λογικής: η αποστασιοποίηση βοηθά τον Κρέοντα να δει ιδίους όμμασι «τι κατάφερε» με την ισχυρογνωμοσύνη του! Αν η ψυχραιμία και η πολιτική ορθοφροσύνη είχαν επικρατήσει του συναισθήματος τώρα τα πράγματα θα ήταν διαφορετικά στη Θήβα, ο Πολυνείκης θα είχε ενταφιαστεί στην ώρα του και θα είχε αποκατασταθεί η ισορροπία. Με τα λάθη του ο Κρέων δεν έκανε τίποτα άλλο από το να διαιωνίζει την κατάρα του οίκου των Λαβδακιδών, όταν ο γενάρχης Κάδμος είχε σκοτώσει τον δράκο του Άρη που φύλαγε την κρήνη. Για τιμωρία κάποιος από τη γενιά του Κάδμου που φύτευσε από τα δόντια του δράκου έπρεπε να θυσιαστεί. Οι μόνοι λοιπόν *σπαρτοί* πολεμιστές από τη γενιά του ήταν ο Κρέων και οι δυο γιοι του *Αίμων* και *Μεγαρέας* η *Μενοικέας*. Ο Αίμων ήταν νυμφευμένος.

Έμενε να θυσιαστεί ο Μενοικέας. Ο Κρέων για χάρη της πατρίδας αποδέχτηκε αυτή τη θυσία. Όμως αυτό που έδινε στο θεό με το ένα χέρι το έπαιρνε με το άλλο αφήνοντας άταφο το πτώμα του Πολυνείκη. Η αγάπη για την πατρίδα αποδείχτηκε ασυνεπής προς τον εαυτό της γιατί τα λάθη που διόρθωνε από τη μια τα επαναλάμβανε, με άλλη μορφή, κατόπιν. Οπότε το λογίδριο περί πατρίδος του Κρέοντα αποδεικνύεται κενό περιεχομένου!

8. Στη σύγκρουση ανάμεσα στο ανθρώπινο και το θείο δίκαιο, ο θεατής πρέπει να αποφασίσει ποιο δίκαιο είναι προτιμητέο. Να δώσετε την άποψή σας και να την σχολιάσετε.

Απάντηση

Σχετικά με το παραπάνω ερώτημα υπάρχουν δυο απόψεις: σύμφωνα με την π ρ ώ τ η οι θέσεις τόσο του Κρέοντα όσο και της Αντιγόνης μολονότι αντίθετες έχουν καθολική ισχύ.

Η υπακοή στους θείους νόμους επιβάλλεται όσο και η υπακοή στους ανθρώπινους. Στη θέση και την αντίθεση ο ένας πρέπει να πείσει τον άλλο και αυτός που έχει ασθενέστερα επιχειρήματα να υποχωρήσει.

Η δ ε ύ τ ε ρ η άποψη εξιδανικεύει την Αντιγόνη και την απαλλάσσει από κάθε ενοχή επειδή *η κατά συνείδηση λειτουργία* θεωρείται σωστότερη. Άλλωστε αυτή είναι και η άποψη του Σοφοκλή ο οποίος ήταν ένας ιδιαίτερα θρησκευόμενος πολίτης.

Συμπέρασμα : Τόσο ο Κρέων όσο και η Αντιγόνη είχαν εξίσου το δικαίωμα να υπερασπίζονται τις αρχές τους υπό την προϋπόθεση ότι οι αρχές του Κρέοντα δεν εναντιώνονταν στις αρχές της Αντιγόνης και αντίστροφα όταν οι αρχές και των μεν και των δε είναι εξ ίσου ισχυρές και έχουν πειστικά επιχειρήματα. Ωστόσο τόσο από *θρησκευτική* όσο και από *ηθική* αλλά και από άποψη της προστασίας της *δημόσιας υγείας*.

9. Ποια *σοφία* παίρνει ο θεατής μαζί του έχοντας παρακολουθήσει την Αντιγόνη;

Απάντηση

Έχοντας παρακολουθήσει την Αντιγόνη, ο θεατής φεύγει σοφότερος. Έχει κατανοήσει ότι, στη σύγκρουση ανάμεσα στο θείο και το ανθρώπινο δίκαιο, το ανθρώπινο δίκαιο είναι *υπέρτερο* επειδή :

- α. είναι δίκαιο εθιμικό,
- β. διατρέχει τους αιώνες,
- γ. έχει την αμέριστη αποδοχή του λαού,
- δ. εναρμονίζεται με τις πεποιθήσεις του,
- ε. συμφωνεί με τη ζωή του,

στ. είναι αδιανόητη η αμφισβήτησή του γιατί έχει θεμελιωθεί επάνω στην ίδια τη ζωή και τις ανάγκες της.

10. Στο τέλος του έργου ποιο ανθρώπινο ελάττωμα διαγράφεται ολοκάθαρα;

Απάντηση

Ενώ η τραγωδία ξεκινά ως σύγκρουση δυο διαφορετικών αντιλήψεων σχετικά με το ποιος νόμος είναι υπέρτερος τελειώνει με την επισήμανση ότι το πείσμα και η ισχυρογνωμοσύνη είναι ολέθρια. Οι άνθρωποι πρέπει να βρίσκουν τρόπους να διαλέγονται και να επιχειρηματολογούν και να βρίσκουν μια μέση λύση. Αν ο Κρέων δεν είχε εκδώσει αυτήν την επαίσχυντη διαταγή σε βάρος ενός νεκρού που δεν θα μπορούσε πια κανέναν να βλάψει δεν θα χρειαζόταν ούτε η Αντιγόνη να την παραβιάσει και ο ίδιος δεν θα είχε στερηθεί τον θρόνο, τη γυναίκα του και τον γιο του.

*Τμήμα από αττικό μελανόμορφο λέβη (ή δίνο)
(μεγάλο ανοικτό ημισφαιρικό αγγείο χωρίς λαβές,
που συνήθως στερεωνόταν πάνω σε ψηλό υπόστατο και το χρησιμοποιούσαν
για την ανάμειξη του κρασιού με το νερό),
με παράσταση αρματοδρομίας των επιτάφιων αγώνων που οργάνωσε ο Αχιλλέας
για να τιμήσει το νεκρό φίλο του Πάτροκλο.*

Έργο του Σοφίλου, όπως μαρτυρεί επιγραφή, που προσδιορίζει και το θέμα της παράστασης. Από τα Φάρσαλα Θεσσαλίας, 580-570 π.Χ.

Σύμφωνα με την Ιλιάδα, σε κρίσιμη καμπή του Τρωικού πολέμου, ο Πάτροκλος παρεμβαίνει στη μάχη, με τα όπλα και την αρματωσιά του Αχιλλέα και, αφού σκοτώσει πολλούς Τρώες, φονεύεται από τον Απόλλωνα, σύμμαχο των Τρώων (Ιλιάς, Π).

Ο Αχιλλέας για να τιμήσει το νεκρό φίλο του οργανώνει αγώνες γύρω από τον τύμβο του τάφου του (Ιλιάς, Ψ).

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας. Πηγή: www.lifo.gr

Χαρίκλεια Μυττά, φιλόλογος

Χαρίκλεια Μυττά, φιλόλογος

Hieronymus Bosch Ο θάνατος και ο φιλάργυρος, 1516.

Χαρίκλεια Μυττά, φιλόλογος

ΑΡΝΟΣ
Online Education

Χαρίκλεια Μυττά, φιλόλογος

